

Edición educativa e normalización

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 36-38

Manuel Bragado Rodríguez

Director de Edicións Xerais de Galicia dende 1994 a 2018. Actualmente mestre orientador (CEIP de Laredo e CEIP Cedeira)

bretemas@gmail.com

Non se podería entender o proceso de normalización da lingua galega no sistema educativo non universitario durante o proceso autonómico sen a achega realizada polos docentes que elaboraron materiais didácticos orixinais e polas editoras educativas que os publicaron e distribuíron. Como tampouco se pode escribir a historia da edición en lingua galega no mesmo período sen dedicar un capítulo ás publicacións didácticas en lingua galega destinadas tanto á ensinanza do galego como á súa utilización como lingua vehicular en diversas áreas e materias.

Unha relación entre edición educativa e galeguización do ensino que segundo os traballos de Antón Costa Rico ten as súas raíces nos textos de Sarmiento que demandara entre 1766 e 1769 a existencia de libros impresos en lingua galega para a educación da infancia e da mocidade, citando entre eles unha gramática, un dicionario etimolóxico e outro onomástico, un silabario, un curso de historia natural e unha descrición xeográfica de Galicia.

Dous séculos e medio despois de que Sarmiento forxase aquel proxecto de edición educativa en galego por ventura foi am-

plamente superado, xa que na actualidade contamos con todos estes recursos impresos, formando parte dun catálogo histórico educativo de máis de catro mil títulos. Unha oferta editorial educativa en galego que dende hai catro décadas ven supoñendo anualmente case unha cuarta parte dos títulos (no último lustro arredor de 500 referencias), case a metade da facturación do sector editorial galego (en 2016 arredor de 10 millóns de euros). Mais se lle engadimos a edición lexicográfica e a infantil e xuvenil, que utilizan tamén os centros escolares como a súa canle principal de distribución comercial, que supoñen arredor do 35 % do volume da edición e o 28 % de facturación, podemos comprender a importancia que para a edición en galego supón a cuestión educativa: o 60 % da súa produción e case o 80 % das súas vendas.

Porén foi este un proxecto que se desenvolveu moi devagariño, acompañando o proceso de galeguización escolar, promovido nos anos do tardofranquismo e do período preautonómico (1969 - 1980) polo voluntarismo dos grupos galeguistas de renovación pedagóxica, mais que a partir da aprobación do Estatuto de Autonomía e da Lei 3/1983 de normalización lingüística e o seu desenvolvemento posterior foi asumido como tarefa preferente por un novo sector editorial daquela en proceso de profesionalización e profunda modernización dos seus catálogos, dos seus procedementos de edición e comercialización, como da formalización da relación cos creadores dos contidos didácticos e dos aparellos gráficos.

Un sector editorial en galego que nas tres últimas décadas desenvolveu a súa oferta aproveitando tanto as diversas ondas de renovación curricular obrigadas polas diversas refor-

mas (LOXSE 1990, LOCE 2002, LOE 2006, LOMCE 2013) como o desenvolvemento normativo dun modelo de normalización lingüística que até 2009, con ires e vires, foi incrementando formalmente o uso do galego como lingua vehicular en todas as etapas educativas non universitarias, mais que nunca evitou a precariedade do seu uso nin asumiu un modelo que puidese ser considerado de inmersión lingüística.

Desenvolvemento de catálogo iniciado co Decreto 135/1983, que obrigaba a aprendizaxe do galego como materia, semellante ao modelo de lingua estranxeira, que consolidou a oferta de materiais didácticos de lingua galega e abriu unha pequena oferta para materiais vehiculares dos niveis Preescolar e Ciclo Inicial de EXB. Houbo que agardar ao curso 1987-88 para que aparecese o primeiro decreto que establecía o uso do galego como lingua vehicular nunha parte do currículo, o que levou ás editoras a preparar a súa primeira oferta en galego para a área de Ciencias Sociais dos ciclos medio e superior de EXB.

Tras diversas iniciativas de sectores galeguistas, entre as que destacou a proposta de Nova Escola Galega (*Un modelo de normalización lingüística para o sistema educativo galego*, 1988), e as mudanzas na estrutura do sistema educativo que supuxo a LOXSE, aprobouse o Decreto 247/1995, un fito decisivo para a edición educativa en galego, xa que supuxo unha considerable ampliación da oferta vehicular galega en dúas áreas da Primaria e da Secundaria, así como de materiais globalizados na educación infantil e primeiro ciclo de Primaria. Tras a aprobación por unanimidade do Plan Xeral de Normalización da Lingua Galega (2004), da Lei 17/2006 do libro e da lectura e da Galicia e o Decreto 124/2007

que o desenvolvía para o uso e a promoción do galego no sistema educativo, o sector editorial ampliou a súa oferta de materiais até case a totalidade das áreas e materias dos niveis non universitarios.

Unha actividade editorial, baseada na publicación de libros de textos e en menor medida de recursos didácticos complementarios, que contribuíu ademais á fixación da norma ortográfica da RAG e ILG, adaptando os seus materiais didácticos ás súas recomendacións e as súas modificacións (a mais recente de xullo de 2003). Consolidación dun amplo catálogo educativo en galego ao que tampouco foron alleas as axudas directas que para a edición proporcionou anualmente a Secretaría Xeral de Política Lingüística dende a aprobación do Decreto 247/1995, que no ano 2008 acadaron o millón de euros, mais que dende a aprobación do Decreto 79/2010 para o plurilingüismo na ensinanza non universitaria foron reducidas polos gobernos de Feijoo en máis do oitenta por cento da súa contía, até os 170.000 euros, na súa convocatoria de 2019.

Desenvolvemento do Decreto 79/2010 que supuxo para o sector editorial galego un importante retroceso da súa facturación como de redución da súa oferta, mais aínda cando coincidiu coa crise económica (2008-2015), co alongamento até seis anos do uso dos libros de texto nos niveis obrigatorios, así como co inicio do proceso de hibridación dos materiais curriculares, para os que non acadou acordo coa administración educativa galega. Decreto Feijoo que resultou moi agresivo co emprego do galego como lingua vehicular en Infantil, precisamente cando no Decreto 124/2007 por vez primeira se concretaba o seu uso nesta etapa, recoñecendo a posibilidade de establecer grupos de galego, fomentándose a

adquisición da escritura e lectura en galego, e introducía ademais medidas de planificación garantindo nos niveis obrigatorios que como mínimo alumnado recibiría o cincuenta por cento da docencia en galego. Decreto de espírito galegófono que resultou moi contestado polo profesorado galeguista, que non conseguiu impedir que milleiros de exemplares de libros de texto en galego de Matemáticas, Tecnoloxía e Física e Química fosen destinados a pasta de papel, xa que foi impedida a súa utilización nas aulas.

Transcorrida unha década da aprobación do decreto 79/2010, á falta dunha avaliación anual dos resultados á que obrigaba a disposición adicional quinta do propio decreto, abonda con pisar os centros para saber que provocou un retroceso grave (e agardamos que non sexa irreversible) xa que non foi capaz de garantir a adquisición da dobre competencia do alumnado en ambas as dúas linguas oficiais ao remate das etapas obrigatoria e postobrigatoria e, o que me parece máis significativo, incrementou os prexuízos e

diminuíu o uso do galego nas aulas como nas propias salas de profesorado. Xaora, sabemos que durante esta mesma década o galego fóra da escola infantil (estimamos apenas nun 5% as aulas que o utilizan de forma vehicular) floreceu nos concertos de música para crianzas, unha fermosa iniciativa do sector editorial e musical galego, un fenómeno galeguizador mitigador e esperanzador, como hai dúas décadas foi o Club Xabarín nas pantallas da TVG. Como floreceu nas escolas Semente e por ventura cada semana en milleiros de usuarias da rede de bibliotecas escolares.

Como esperanzadora foi a aprobación neste período da Lei 1/2014 para o aproveitamento da lingua portuguesa e os vínculos coa lusofonía, nacida da iniciativa lexislativa popular Paz Andrade promovida principalmente por sectores reintegracionistas e asinada por 17.000 persoas, que compromete ao Goberno Galego a promover o ensino do portugués en todos os niveis educativos non universitarios. Unha norma que abre a porta ao modelo dun plurilingüismo

restitutivo (galego, castelán, portugués, inglés) alternativo ao monolingüismo castelán imperfecto (co inglés e galego como materias antipáticas do currículo).

Neste contexto, a recente *Proposta de bases para a normalización do ensino* en Galiza, presentada por diferentes plataformas educativas galeguistas, incluída Nova Escola Galega, o pasado mes de agosto coincidindo co prazo indicado polo Consello de Europa para que a Xunta de Galicia informe das medidas que tomará para garantir no ensino o cumprimento da Carta Europea das Linguas, constitúe unha excelente oportunidade para emular o proceso que hai trinta anos forxou un amplo consenso arredor do estatus do galego no ensino. Recuperar o prestixio e centralidade do galego como lingua vehicular e de aprendizaxe, así como lograr a plena competencia en catro idiomas, aínda podería ser posible.

Por último, é unha obviedade que o sector editorial educativo en lingua galega debe afrontar a renovación e diversificación da súa oferta, tanto polo seu carácter hibridado (compartindo soportes impresos, dixitais e virtuais) como vinculándose de forma máis decidida cos modelos de innovación e de educación lenta e cooperativa. Superar o paradigma de libro de texto como unha única secuencia curricular anual impresa dunha materia ou área, obriga a reinventarse a un sector editorial que procurou na centralización da súa oferta a receita para compensar a perda dunha terza parte da súa facturación nunha década. Apostar por ofrecer máis servizos e acceso ca produtos podería ser unha saída para un sector auxiliar da rede educativa, que durante catro décadas resultou imprescindible, tamén, para o ensino, uso e fomento do galego. ■

